Diſſertatio Inauguralis Medica

DE

D. S. 7

DYSPEPSIA

MEDICAL SOCIETY OF LONDON

quam

Divina adſiſtente Gratia

Conſenſu atque Auctoritate Illuſtris & Gratioſisſimi Ordinis Aſclepiadéi in Inclyto ad Salam Athenæo,

PRÆSIDE

VIRO Nobilisſimo, Excellentisſimo & Experientiſſimo

DN. GUNTH. CHRISTOPHORO SCHELLHAMMERO, D.

Anat. Chirurg. & Botan. in Lyceo Salano P.P. & in Kilonienſi nunc deſignato Medicinæ Primario Acad. Leopold. Nat. Curioſ. Adjuncto & Recup. Ital. Soc.

Patrono Promotore & Præceptore ſuo æviternum devenerando

PRO LICENTIA

Summos Honores, Privilegia, immunitates & inſignia Doctoralia in arte Medica ſolenniter impetrandi

Die VIII. Martii MDCXCV.

publico Eruditorum examini ſubmittet

GEORG. CHRISTIANUS Wolff/

Suinfurto-Francus

IN AUDIDORIO MAIORI

horis ante- & pomeridianis.

DEO PATRIÆ
ET
PARENTIBUS.

I. N. J.

Th. I.

Præcipuum ferè omnium actionum naturalium Chylificationis opus eſt: quamdiu enim alimenta in ore legitimè præparata, in ventriculo recte ſubiguntur & coqvuntur, & in inteſtinis ſecundum naturam utile ab inutili ſeparatur, nihil ad M.S. quod craſin iſtius, vel etiam circulationem & nutritionem turbet, horum culpa pervenire poteſt.

Th. II.

Sed viciſſim etiam, quicquid hinc crudum & immaturum dimittitur, corrigi deinceps difficulter poteſt: ex quibus omnia vitia partium fluidarum, quandoque & ſolidarum ortum ſuum ducunt.

Th. III.

Sanitatem vero noſtram maxima ex parte humoribus pravis deſtrui, obſervationibus medicorum & tota arte quam clariſſime id atteſtantibus, certum eſt, qui ex chylo depravato boni fieri nequibant.

 Th.IV.

Th. IV.

Depravatur verò concoctionis vitio, ſecundum *Senertum, lib.III.p.I. Sect.II.C. IX.* & alios triplici: nam, vel nulla cibi eſt alteratio & mutatio, quod fit in ἀπεψίᾳ; vel plus temporis, quàm par eſt ad concoquendum requiritur, ſicque alimenta ſæpiùs ſemicruda relinqvuntur, quod βραδυπεψία nominatur, vel tertio deglutita non in chylum laudabilem, ſed in aliud liquamen vitioſum abeunt, & hoc eſt δυσπεψία, de qua nobis nunc ſermo erit: ita tamen, ut nonnunquam & reliquorum vitiorum rationem expendere, cum propter communem cauſam id evitari citra iſtius injuriam non poſſit, libertatem nobis reſervemus.

Th. V.

Quoad explicationem nominis vocabulum Græcum eſt, compoſitum à δὺς, quod ægrè, difficulter, infeliciter, imò nihil boni ſignificat; & πέψις coctio, concoctio. Vocatur & Τῆς πέψεως διαφθορὰ, concoctio depravata, corruptela Chyli.

Th. VI.

Ratione ſignificationis nihil aliud eſt, quam ingeſtorum alimentorum, cibi & potus ſcilicet, non ſufficiens digeſtio, unde evolutio particularum nec ſatis promte, nec integra fieri poteſt: Vulgo putant in liquamen acidum, nidoroſum vel pituitoſum abire, vel ex his mixtum aliquid.

Th. VII.

Neque verò abſurdè hæc dici, aut cum multis aliis è ſcholis medicis ejicienda eſſe exiſtimamus, omnibus his in ſenſus incurrentibus, vomituque vel ructu apertè

ſe

ſe prodentibus, etſi amarum quoque & bilioſum licuerit forte addere; & ex his mixtum.

Th. VIII.

Quoniam autem nihil vitiatur, niſi antea bonum fuerit; ita & præ omnibus neceſſaria εὐπεψίας requiſita conſideranda ſunt: ubi *primò* calor ventriculi & vicinarum partium in determinato & juſto gradu, non major nec debilior; *ſecundò* fermentum ventriculi, quod partim ab ore ex glandulis ſalivalibus deſcendit, partim ex ipſis parietibus & tunicis ejus propriis videtur effundi; *tertiò* Duratio & permanſio legitima ipſorum ingeſtorum in ventriculo, ejusque motus atque contractio debita; *quartò* cibus & potus ad ſanitatem conducibiles & boni; *Denique quintò* & animus à curis & meditationibus liber, ſpirituumque animalium (quod præ cæteris Excellent. Rivinus egregiè detexit & argumentis firmavit) præſentia requiruntur. Si verò unum ex his a certo ſuo gradu declinat, aliamque faciem recipit, neceſſariò, perturbatâ concoctione, vitioſus chylus efficitur.

Th. IX.

Quod primum, calorem ſcilicet tam ventriculi, quam partium in vicinia poſitarum, attinet, eum concoctionem adjuvare nemo poteſt dubitare. Eſt enim non nuda qualitas, ſed particulis veris igneis conſtans, quæ omnium ſubtilisſimæ, maximèque mobiles, ſubeunt omnium poros, resque dividunt minimas in minima, invicemque divellunt. Quin per eum omnia in corpore actuantur, & reliqua quoque impelluntur, ut ejus beneficio hæterogenea ſecedant, homogenea rurſum miſceantur,

prout dudum *Ariſtoteles* docuit. Moderatus tamen calor ad concoctionem deſideratur.

Th. X.

Veritati igitur non convenit: fortior calor, fortiùs coquit. Nimius enim fermentationem planè corrumpit, & in totum ferè deſtruit, id quod etiam ex communi, Chemicisque conſuetâ fermentatione patet, & omnes vetulæ quoq;, deſtillationis & præparationis Spirit9 ardentis, ex frumento, junipero, pomis, aliisque vegetabilium fructibus peritæ non neſciunt. Sed in nobis præterea humidum concoctioni deſtinatum per pylorum citiùs & cum impetu expellit, quo fit, ut reliqvum ſpisſius reddatur, & fermentari ſubigique minùs posſit: ſpiſſa enim minus mobilia ſunt, adeoque evolvi difficilius ſolent: ſpirituoſa quoque promtiùs exhalantur, adeoque maſſa relinquitur tenacior ac indigeſta moles. Tumultuoſa iſthæc fermentatio cognoſcitur, ſi poſt prandium facies rubet, phlogoſes oriuntur, ſcorbuticis, hecticis, hypochondriacis, chloroſi laborantibus utplurimum familiares.

Th. XI.

Si verò ex altera parte calor jam dictarum partium in defectu magis peccat, eſtque debilior, fementum non ſat agitat, ut posſit particulas compactiores ſubire, & recluſis intimioribus, ad reſolutionem præparare: neque enim digeri & in motum agi particulæ quantum ſat eſt, nec uniri rurſum ſimilia, & miſceri omnia in aliam formam commode queunt. Uti quidem hujus rei exempla tum in ſenibus, tum etiam iis qui natura debiles & imbecilles ſunt, potisſimum occurrunt.

Th. XII.

Th. XII.

Explicato calore, fermentum conſiderandum venit. Neque enim ut craſſe philoſophatur *Galenus*, ſola hic coctione vel elixatione tranſigitur, cum non emollienda, ſed in aliam maſſam vertenda alimenta veniant, ad quod obtinendum, diſſolutione prius eſt opus & ſegregatione, quam putredinem, fermentationis vocabulo ignari, olim nominarunt; non corruptionem omnimodam, ſed talem qua forma rerum corrumpatur, non item materia in fœtorem adigatur, intelligentes. Quæ ipſa etiam *Ariſtotelis* eſt mens, quando de generatione & corruptione rerum naturalium diſſerit, longe omnino veriſſima & certiſſima.

Th. XIII.

Cujus rei exempla tum alibi, tum in Chemia maximè obvia ſunt, quæ in deſtillatione -ᴖ-ſorum reſolutionem talem & fermentationem nunquam non præmittit, quo intimius corpora recludantur. Hoc enim, cum à ſolo calore præſtari non poſſit, aliud inſuper accedat neceſſum eſt, in tanta præſertim edulium varietate, viſcidaque materia, quæ incidi, & attenuari & reſolvi poſtulat. Quod quidem magna ex parte in corporibus ipſis ſponte adeſt, omni re corruptibili eadem perdurandi & pereundi principia in ſemet ipſa circumferente: adjuvari tamen & excitari amat nova & activa aliqua, ſibique conſimili materia. Cum enim Deus creator omnium juſto pondere & menſura omnia conſtituiſſet ad corrumpendum rem aliquam præponderet unum reliquis neceſſe eſt. Hinc Chemici plerumque aliquid fermenti, vel quod ea vi polleat addunt.

Th. XIV.

Quod etiam naturam facere credi par eſt, ſive jam ſufficiat illud, quod inter mandendum cibo in ore commiſtum, per œſophagum cum illo deſcendit, ſive in ventriculo ex glandulis nervoſam inter & villoſam tunicam collocatis,novi quid exſtillans accedat, dum muſculoſæ ventriculi fibræ eum periſtaltico ſimili motu agitant, varieque conſtringunt & urgent. Hoc ſane quicquid ſit, quod fermentum appellamus, eſt caloris proximum inſtrumentum, quod dum in maſſam præparatam altius ſe adigit, citius & exactius illa reſolvitur,ut tandem in pultaceum quid, ſed mollius paulo, & veluti materiam ad emulſionem paratam accedat; additô etiam humidô, ut tandem particulæ illæ adhuc grosſiores in minima & ſubtilisſima reſolutæ uniantur, & exactè miſceantur; quô peractô emulſio iſta naturalis, Chylus puriſſimus ſc. inde emergit.

Th. XV

Proxime, & humidi cujusdam mentionem fecimus, quod ſine noxa abeſſe non poteſt. Siquidem ſuccus fermentalis ille recludit quidem, non vero ingeſta ſolidiora & viſcido-pingvia ſufficienter diluit, nec reſolvit. Itaque potus, materia illius humidi, minimè negligendus eſt, tanto utilior, ſi ſucceſſivè, nec magnis hauſtibus admittatur, ſitque & ipſe ſpirituoſior: ut vinum, & ejus abortus noſtra cereviſia. Qui quoniam plerumque inſuper & particulis ſalinis gaudet, pingvia quam facillimè ſubigit, perpetuaque conquaſſatione quaſi & agitatione ventriculi cum aliis vel reſolvit, vel componit: etſi aquam ſimplicem bibentibus, adſuetis tamen, modo aliquid hujus accedat, idem præſtare, experien-

tia

tia videatur oſtendere: tametſi de ea citra omne ſpirituoſum exerenda vi merito forte poſſet dubitari: ſaltim in iis qui non brutorum more vivunt.

Th. XVI.

Sed præter iſta, ut antea dictum eſt, etiam animalis Spiritus libera deſideratur acceſſio: quod commoti abunde probant. Simulac enim quis excandeſcit, contriſtatur, conterretur, metuit, non modo omnis appetitus illicò ceſſat, ut amplius quicquam vix aſſumere poſſit, ſed ſi aſſumat, etiam coctionem læſam manifeſtò percipit. Hinc etiam illi, qui ſapientiæ ſtudiis nimis ſe dedunt, medicinam plerumque requirunt, non de ventriculi debilitate duntaxat, ſed & hypochondriaco malo jugiter conqueſti: quod inde trahit initium, quoniam ſpiritus exhauriuntur, & aliò vocantur, ſeu, ut *Celſus* loquitur, quoniam corporum ſuorum robora inquieta cogitatione, nocturnisque vigiliis enervant.

Th. XVII.

Denique & ipſe ventriculus cum ſuis tunicis rectè habeat, oportet, quæ variæ commemorantur: exterior, membrana tenuiſſima conſtans; altera fibris carneis variis inſtructa, ut ſe contrahere poſſit; nervea deinde, ad quam vaſa adjacent exterius, glandulæ interius; & quæ denique in villos abit ſerico ſimiles, ex quibus forte glandularis liquor ſupra memoratus exſtillat. Exiſtimamus verò nerveam ad robur & continendum datam, ne rumpatur facile; externam ad contegendum muniendumque; villos vel dicta cauſa, vel ne aſperiora lædant, quæ ſubtus ſunt; carneam verò ad promovendam chylificationem maxime, dum jactari cibum, corrugando ventriculum,

lum, & coarctando neceſſum ſit, quo ſimul qnod coctum atque digeſtum ſatis eſt, leveque, & reliquis innatans, feliciter expellitur.

Th. XVIII.

Hæc præmittere placuit, ut quid ad Εὐπεψίαν requiratur, cognoſci poſſit: facilè enim deinceps quot modis vitium capiat cibus, eolligi ex his poteſt, uno vel altero eorum deſiderato: Nam contraria ex contrariis ſæpe optime pernoſcuntur, nec Medico reſtituere collapſam & labefactatam valetudinem in integrum licet, niſi integra antea qualis ſit exacte habeat cognitam. Neque enim quid peccet, conjecturari poteſt, niſi omnia quæ peccare poſſint, accurate ſciat expendere.

Th. XIX.

Veteres autem, *Galeni* temporibus, & imprimis etiam *Fernel. pathol. lib. VI. cap. III.* cauſam omnem morbi in intemperie poſuerunt, quod neutiquam ſufficere vel ex præmiſſis liquet: cum enim præter hanc tot alia recenſuerim ad peragendam actionem neceſſaria, facile apparet, omnia iſthæc probe conſtituta eſſe oportere, eorumque vel uno vitiato, fieri ciborum in chylum converſionem probe minime poſſe. Hinc alii plures cauſas læſæ Chylificationis aſſignarunt, ut *Riverius*, qui eas ad tres claſſes reducere conatur, in quarum *prima* de objecto, materiâ ſcilicet concoquendâ; *altera* de organo, vel de officina ipſa; *tertia* de rebus exterioribus, chylificationi nempe advenientibus eumque depravantibus ſollicitus eſt.

Th. XX.

Nos eum, quem in enarrandis naturalibus inivimus, in præternaturalibus perluſtrandis, ordinem ſequemur

mur

mur. Sed cum non omnia fieri ex omnibus non poſſint, addendum hic inſuper erit, ipſa alimenta quoque talia eſſe oportere, ut ſubire concoctionis leges, & recipere in ſe fermenti activitatem queant; & cum alia id promptius, tardius alia pati idonea ſint, ut magna eſt edulium varietas, alia quoque reſiſtant calori, ut cucumeres, alia ventriculi contractioni, ut compacta & ponderoſa, pro unius cujusque natura etiam coctionem magis vel minus, varieque lædi neceſſe eſt.

Th. XXI.

Præterea ſuperioribus accedit etiam maſticatio, qua fermentativus ſalivæ humor per comminutas dentibus particulas accuratius eat, iisque miſceatur. Hinc etſi alimenta non inepta chylificationi aſſumantur, ſi non ritè tamen maſticatione præparentur, dyſpepſia evitari haud poteſt. Fit autem maſticatio molarium ope potisſimum, quibus veluti inter duos lapides conteritur, inciſoribus ad id, ut à mollibus decerpere, caninis, ut duriora confringere, indeque abſcindere aliquid posſimus potisſimum datis. Ubi itaque molares corrupti ſunt, exciderunt, vel alias deperduntur, illa perfici recte nequit, hincque etiam vitioſa fit, & difficilis digeſtio.

Th. XXII.

Poſthæc etiam ipſa ſalivæ juſta copia, ſi vel deficiat & particulis heterogeneis imbuta ſit, vel deſtituta activis, ita ut iners & effœta depræhendatur, ſine dubio poſſet vitiare chylificationem. Sed ut verum fateamur, an hoc unquam ita reapſe contingat, & quando, & ex quibus cauſis, nondum acuratè à Medicis eſt percognitum, niſi quod in febribus & alias ubi humidum nimi-

um abſumitur deficere animadvertatur: neque fortasſis cognoſcetur unquam. Haut enim ſufficit ad hoc, ut multa de ſalino-ſulphureis, accido oculto, & aliis, ut nunc moris eſt, late diſſeras, ſed proportio, & craſis & vera hinc indoles totius oſtendenda eſt: quæ, ut ſenſuum judicium fugit, ſic non magis hic, quàm in aliis naturæ operibus ulla unquam poterit aſſequi humana induſtria, ut fruſtra hic jactent mechanicam ſuam confidentisſimi moderni ſcriptores, & in ruborem, ſi quid ipſis pudoris eſt, agi neceſſum habeant. Quod idem de illo, qui ex glandulis ventriculi eructatur, humore tenendum arbitror. His ergò relictis ad calorem pergo.

Th. XXIII.

Is verò ut peccet exceſſu & defectu jam dictum ſupra eſt, ubi oſtendenda erat mediocritatis necesſitas: huc ergo referantur ea, quæ ibi poſuimus. Verum hic dubium oritur unde calor ille arceſſendus veniat? Numne ipſius ventriculi proprius ille ſit, ut *Galenus* & eum ſecuti olim credidêre, an vicinarum partium, an totius: ubi reſpondendum autumo, non prius credibile eſſe, non enim eſt unicuique viſceri ſuus inſitus vel innatus calor, ſed tantus, quantum recipere ſangvinis unumquodque, aptum eſt. Is enim ut omnis caloris fons, ſic ad ipſius copiam metiri calorem viſcerum unice oportet. Status ergo ſangvinis calorem ventriculi moderatur; unde & ejus per ætates vitæque genera oritur varietas. Non autem is tantum, qui cum ſangvine in ſtomachi tunicas influit, coctionem juvat, ſed & vicinarum partium, & ille inſuper, qui in ipſa maſſa, dum ſubigitur, pro admiſtarum particularum natura ex motu fermentativo denuo oritur. Quod cumprimis eſt notandum.

Th. XXIV.

Th. XXIV.

Nec humidi hic iterum mentionem facere neceſſum habeo, cujus defectus quid præſtet, itidem antea indicavi. Neq; ut quantitas juſta tantum adfundatur fermentandæ maſſæ, ſed iis etiam qualitatibus imbuta neceſſum eſt, quas innuimus. Si enim vel calor, vel particulæ ſalinæ deſint, minus feliciter eadem perficitur. Hinc cereviſiæ minus defecatæ, craſſæ & dulces omnes (nam tales ſunt, quæ non ſatis fermentantur) amaris & purioribus, & aliqua levi acrimonia linguam ferientibus, ſunt deteriores: appetitum enim deſtruunt, fermenti vim infringunt, & calorem obruunt.

Th. XXV

Pergo nunc ad officinam ipſam, organon ſcilicet primarium: nam hujus quoque vitio aliquando elaboratio Chyli non rite perficitur. Hic vero nonnullis videri poſſet, morbos in figura & magnitudine (quando ſcilicet ventriculus nimis eſt rotundus aut oblongus, amplus aut parvus, quem *Galenus Art. Med. c. 71.* deſcribit,) cumprimis eſſe accuſandos. Sed vanum hoc eſt. Vidit *Excellent. D. Præſes Præceptor meus æviternum Devenerandus*, & nobis oſtendit in anatome publica, eum modo oblongum, modo rotundum magis, modo permagnum, modo parvum occurrere, in cadaveribus optime conſtitutis & ſanisſimis. Animalium quoq; reliquorum ventriculi quantum varietatis in figura oſtendunt? Quæ tamen omnia rite cibos ſuos conficiunt. Alia res eſt inflammationis, abſceſſus, vulneris & ulce..., vel ipſius, vel alicujus partis vicinæ, à quibus etiam in conſenſum trahitur: *Vid. Foreſt. lib. XVIII. Obſerv. 18. & 30.* Hujus rei quoque expertus teſtis eſt *Zacut. Luſitanus in lib. Med. Princip. hiſt. LVI. quæſt. 36.*

Th. XXVI.

Maximè vero omnium laborat ventriculus, & frequentisſime, ſi tonus laxitate tunicarum, quarum in theſi XVII. mentionem fecimus, læſus eſt, & fibræ robore ſuo deſtitutæ & à cibis diſtentæ, non legitime ſe contrahunt. Unde non modo fermentum, quod ex glandulis expectatur, uon ſatis exprimitur, ſed etiam cruda & indigeſta non multum volvuntur revolvunturque, & conſequenter etiam non miſcentur cuncta quantum ſat eſt. Quanti vero hoc momenti ſit, piſtores dicant, qui fermentandam panis maſſam, ſegnem & inertem ex ſe, manibus pedibusue ſubigunt. Præterea magna Chyli ſemicrudi copia, quia per janitorem non commode expellitur, ultra tempus in ventriculo moratur, & vel hinc vitium contrahere nunquam non ſolet; perinde quoque fit, ſi crudum & quod nullam alterationem ſuſcipit, verbi gratia Lardi fruſtrum, aut piſcis alicujus, coctu difficilis, ac durum in fundo hæreat, quod per aliquot hebdomada ibi ſubſiſtere poſſe, Nobiliſs. D. Præſes experientia Doctus mihi aſſeruit.

Th. XXVII.

Vitiatur autem tonus, id eſt fibrarum robur in ventriculo, nimia diſtenſione potisſimum. Idem enim hic fit, quod in omnibus illis, quæ elaſtica virtute pollent, quæ vel ex ipſa etiam acie confecta, diu & nimis tenſæ, remittunt à virtute ſua, & laxatis fibris ſuis debilitantur. Et hæc eſt pæna qua voracitas & heluonum inſatiabile edendi bibendique deſiderium, potisſimum mulctatur. Quæ lento quidem pede procedit, ſed gravitate compenſat moram, dum in provectiore ætate tandem ſolet adrepere.

Th. XXVIII.

Nunc de ſpirituum quoque defectu, & avocatione ab opere dicendum eſt. Quorum in hoc ἐνέργεια in quo potiſſimum poſita ſit, ſciri quidem nequit, niſi quod animent omnia in corpore atque permoveant. Attamen quam ſint ad Chyli confectionem neceſſarii atque utiles, vel illa evincunt, quæ jam dicta ſunt: uti contrarium docent Ruſtici, qui labore exercitati, & curis ſoluti, avidè petunt cibos, rectisſimeque omnium, vel duros etiam concoqvunt, nec unquam de ventriculi imbecillitate, vel raro ſaltem, conqueri audiuntur. Et, licet hoc pacto etiam calorem excitari negandum nequaquam ſit: verum ex ipſo illo calido ſangvine ſpiritus vigore gaudentes ſuo educi, vicisſim cogitandum eſt.

Th. XXIX.

Aſt non modo avocati ſpiritus à ventriculi opera damnum inferunt, ſed aliàs quoque exhauſti vel deſtructi, ejectique nimiis & variis excretionibus & evacuationibus, poſt quas ad Chylificandum non ſufficiunt, quod balneorum, excretionum omnis generis nimiorũ Venerisque uſus frequens plusquàm vellemus probat, atque ita ventriculum invertit, ut nulla firma inibi poſtea concoctio fieri posſit. Hinc quoque in ſomno minus prompte fit concoctio, cum per eum imminute influant ſpiritus, ſiquidem hic eorum requies eſt; Contra citius de die quam noctu peragitur concoctio; unde & à prandio ad cœnam paucæ intercedunt horæ, à cœna ad prandium plurimæ: ſæpiùs è ſomno excitati cibum potumque crudum adhuc in ventriculo fluctuare percipiunt, debilitate ejus laborantes. Cumprimis vero hic accuſan-

ſandus eſt Tabaci fumus per fiſtulas ore hauſtus quotidie ac intemperanter. Narcotica enim vi ſua obruit obtunditque ſpiritus, & ad quævis ineptos reddit: Ex quo bene multi non modo omnem appetitum amittunt, verum & ſenſim pereunt ac conſumuntur, nam & potus, quo ſolent ejus acrimoniam in ore ſubinde eluere, laxat ventriculi fibras, omneque fermentum eluit, ut nec famem ſentiant amplius ſtato tempore, nec comeſta digerere valeant tales fumi-ſuctores. Et quid dicam de vini ſpiritus potatoribus? illi enim dum augere credunt eosdem, peſſundant, & cachexiæ plerumque reportant præmium, hydropicique intereunt.

Th. XXX.

Quemadmodum autem nimia quies digeſtionem perfectam impedit, ita & nimius motus eam non promovet, quod probant vel ſtatim ante, vel ſtatim poſt eſum conſueta illa exercitia pugilatoria, & ſaltatoria. Talia enim ſpiritus concoctioni deſtinatos magis à centro quaſi ad peripheriam evocant, vel etiam conſumunt, ſicque ventriculum vacuum & deſtitutum reddunt, unde & ipſe appetitus poſt talem motum & exercitationem, ſi vehementior fuerit, imminutus & dejectus eſt. Moderata contra corporis motio eos excitat, quod monet eleganter *Hippocr. de victus rat. lib. I.* dum ſcribit: *Qui comedit, niſi etiam labore utatur, ſanus eſſe non poteſt.*

Th. XXXI.

Dubium eſt, an etiam äer, qui non ſolum corpus noſtrum totum ambit, ſed etiam per pulmones ſubit, varioque modo illud affectat, ad ciborum digeſtionem promovendam concurrat. Quod non audeo

negare, cum pateat ejus neceſſitas, exemplo muſti, aliorumq; liquorum, qui eo excluſo, a fermentatione immunes ſervantur, admiſſo verò, illico corrumpuntur, & in aliud tranſeunt genus. Hic ergo etiam cum deficere non queat, variis tamen imbutus particulis variè fermentum & ingeſta afficit: humidus enim & nebuloſus cruditates pituitoſas auget; craſſus etiam humores incraſſat & magis figit. Præterea quis neſcit frigidum äerem concentrando in nobis calorem, mire acuere vim ventriculi; contra calidum nimis, internum calorem deſtruendo & evocando debilitare. Ideoque diebus canicularibus parum comedimus & conficimus cibi, & ſeptentrionales populi duplo plus devorare noſtris hominibus ſolent.

Th. XXXII.

Sed ſufficiant hæc de dyſpepſiæ cauſis; Effectum ipſius nunc quoque conſiderandum atque explicandum eſſe exiſtimo Quem ſi exploramus qualis ſit, nihil aliud eſſe deprehenditur, quam liquamen inutile & nobis grave, quod ut ſupra *Theſi VI.* memorabatur, acidum, nidoroſum pituitoſum vel hiſce mixtum vulgo ſtatui ſolet. Quæ cum admiſerim, ea quoque erunt paulo plenius tradenda.

Th. XXXIII.

Acidam itaque cruditatem originem ſuam à nimio uſu Acidorum trahere, infallibile eſt, imprimis ſi illa fixiora & pertinacia ſint. *Galenus* hanc vocat *intemperiem frigidam cum materia; Paraſelſi* ſententia de Tartaro ſuo ab hac multum differt.

XXXIV.

Alteram *Nidoroſam* ſcilicet cruditatem jam dictus *Galenus ex intemperie ventriculi calida cum materia* deducit. Eſt autem hæc nihil aliud quam corruptio aſſumptorum in liquamen ingrati & fœtidi ſaporis, inſtar ovorum putridorum; oritur autem hæc à varietate ciborum, confertim & citra ullum ordinem ac conſiderationem ingeſtorum, qua pingvia, acida, aromatica; carnes, piſces, ova; poma, pyra, ceraſa; cocta, aſſa &c. cumulatim aſſumuntur. Quod teſtantur convivia & epulæ largiores lautioresque, poſt quas potiſſimum hæc nidoroſa cruditas percipitur:

Th. XXXV.

Pituitoſum autem liquamen, per quod nihil aliud intelligitur, quam nimia quantitas crudæ cujusdam viſcedinis, de quo veteres merentur legi, imprimis etiam *Fernelius in pathol. lib. II. c. XXVII.* tum à cibis multo glutine & viſcoſo refertis, tum fermenti & caloris imbecilitate originem trahit, tum denique ea aëris diſpoſitione forte, quam modo recenſui.

Th. XXXVI.

Denique biliosa cruditas eſt, quando amara in ventriculo congeruntur: quod fieri nonnunquam, rurſum experientia eſt teſtis: Nam & ſæpe amari ructus asſurgunt, & ipſe talis liquor eructatur in os. Et quanquamvis non ſit negandum, quod hujusmodi per vomitum ſæpe rejectus humor ex ipſa ſit veſicula fellea vel

hepate

hepate, per motum duodeni periſtalticum inverſum (rapto hoc in conſenſum à ſtomacho) eo amandatum, aliquando tamen in ipſo jam extitiſſe ventriculo, nullus ambigo. Provenit hoc ab amaris majori copia aſſumtis, ut & dulcibus, quæ in amara verti, vetus eſt, & pingvibus à nimio calore ibi exuſtis, quo ventriculus abundat.

Th. XXVII.

Et hæc de cauſis noſtri Affectus ſufficiant. Quoniam autem tanta eſt harum varietas, quibus potiſſimum ſignis, quæ cauſa peccet, cognoſcendum ſit, indicare neceſſum eſt, quod ſic fieri oportet.

Th. XXXVIII.

Si à cibis difficilis concoctio eſt, appetitus proſtratus jacet, & dolor ſentitur gravativus, modo à paſtu, modo noctu, vel ſub aurora, donec concoctio perfecta ſit. Aliquando & è lecto ſurgentibus nauſea & ad vomitum pronitas adeſt, quod ſignum eſt, adhuc aliquid indurati cibi & inconcocti in ſtomacho hærere: Potiſſimum autem ex antecedentibus, & ægri relatione id innoteſcit.

Th. XXIX.

Si calor deficit, ut ille ex ſangvine eſt, humore univerſali, ſic ex temperamento ægri frigidiore id judicatur; in univerſum deinde & ipſe nonnunquam ægri ſenſus id teſtatur, præſertim poſt eſum fructuum horæorum frigidorum, crudiq; ſucci, ut melonum, cucumerum: Porrò

vicisſim & ex juvantibus calidis, vinoque id æſtimari poteſt, & potu reliquo, & ſi frigidiorem potentia, ægrius ferunt, uti eſt hic Numburgenſis; contra calidioribus cereviſiis juvantur. Si autem nimius ſit ventriculi calor ex bilioſis rejectis, itemq; illis patet, quæ Theſi X. dicta ſunt.

Th. XL.

Fermenti vitia, ut ipſa ignota ſunt, ſic nulla ſui faciunt magnopere indicia: plerumque tamen calor & fermentalis humor videntur ſimul peccare, & hæc ſunt Δυσπεψίας cauſæ frequentisſimæ. Laxitas vero alvi cum cruditatibus, lienteria & cœliaca pasſio ſymptomata ſunt ἀπεψίας vel δυσπεψίας, adeoque ſigna manifeſtisſima, fermentum penitus eſſe deſtructum

Th. XLI.

Ventriculi fibrarum laxationem ex debili coctione recte conjicias, ſi æger fateatur ſe vel cibo vel potu nimio impleri, nec moderari ratione eſuriem. Potu contra eum nimis parco uti, tum itidem ex relatione ejus, tum obſtricta alvo, & in fœminis, menſtruo fluxu non ſatis ſuccedente collegeris. Spirituum quoque defectum ex vitæ modo & præcedentibus dijudicare licet: Si meditationibus, doctrinæque ſtudiis asſidue quis incumbat nocte dieque, ſi curis, triſtitiæ & ærumnis exhauſtus ſit, ſi inedia ex paupertate prematur: etſi tunc potius egregie ſoleat eſurire, deque ventriculi robore ſæpius quam imbecilitate conqueratur: ſi cum magnis vel diuturnis ægritudinibus conflictatus ſit, vel paſſus evacuationes nimias, vel exceſſus, quod ſupra tetigi,

gi, Tabaci aut Spiritus ardentis in frequenti ipſi ſint uſu, ſpiritus defectum ſubeſſe exiſtimandum eſt. Labor denique nimius & ultra quam vires ferant, violentique corporis motus idem denotant.

Th. XLII.

Et jam quoque de tribus vel quatuor illis generibus cruditatis, quæ ſupra memoravimus, prolixe multa dicere, ſuperfluum exiſtimamus. Nidoroſa enim & acida cruditas in ructibus exſurgentibus æque ac bilioſa ſe produnt ſaporibus ſuis: Pituitam vero in ſtomacho abundantem dejectus appetitus, ciborum glutinoſitate&tenacitate abundantium comeſtꝰ, temperamentũ & abſentia reliquorum ſignorum, cum ejusdem ſtomachi imbecillitate, maximeque ponderis ſenſu in fundo ejus produnt. Et jam de Diagnoſi ſatis dictum eſſe arbitror.

XLIII.

Prognoſis affectus noſtri exhauritur ſi Lernam malorum poſt ſe trahere dixero: notum eſt, vitium primæ concoctionis in ſecunda non corrigi, & qualis Chylus eſt, talem & ſangvinem expectandum: qui cum morborum tantum non omnium cauſa poſſit exiſtere, nihil magis in promtu eſt, quam de futuro corporis ſtatu ex hoc conjicere: Obſtructiones viſcerum, tumores varii generis, febres, cumprimis autem hypochondriacum malum hinc oriuntur, macies, imbecillitas & in fœminis menſium obſtructio, cachexica, hydrops, ſcabies, multæque aliæ corporis peſtes inde originem trahunt. Accurandum igitur, ut medela fiat, quod etiam ipſi afflicti plerumque urgent, ægrius ferentes, cum valetudine ſimul & gulæ deliciis carere.

Th. XLIV.

Neque difficile malum eſt, nec periculum conjunctum habet, ſed modo perita accedat manus, facile tolli poteſt, quippe cum rectâ ad locum affectum medicamentis pateat trames, quo minime alterata aut refracta, inoffenſo ſtatim eant pede. Huc ergo eamus & quomodo ſingulis occurrendum ſit ejus generibus doceamus.

XLV.

Ubi quidem de præſidiis eorumque fontibus id ſtatim monendum eſt, nullum ex chirurgia auxilium hic eſſe expectandum, ni forte devoratus culter ventriculi totiusque abdominis ſectionem cuidam videatur requirere, quam olim in *Boruſſo* factam novimus, auſu tantum non temerario, ſed ultra quam ſperari poterat felici ſucceſſu. Quemadmodum nuper eodem caſu obveniente *Halæ* Saxonum acidis conſumtio ejus tentata eſt, ſed forte non æque feliciter ſucceſſura, niſi ulcus ſuperveniſſet, quo natura per viam ſibi factam quod moleſtum erat expulit: quale exemplum etiam jam olim vidit Chirurgorum Galliæ Princeps Pareus.

XLVI.

Omnis ergo ſpes in Pharmacia collocanda eſt; ex cujus officina tum univerſalia tum etiam alterantia magna copia peti poſſunt: Neque tamen omnia hic proſunt; non ſudorifera, non diuretica: nec purgantia facile locum inveniunt, multis licet in hoc uſitata, quibus pene in promtu eſt: Er hat den Magen verderbt: Er muß einmahl purgieren. Quamvis enim aliquando

do id bene cedere videatur, dum hærens pituita in ventriculo, occulto purgantium acri inciditur, & attenuata effluit, non tamen propterea hæc recte omnino præſcribi exiſtimandum eſt, cum nulla prorſus indicatio in dyſpepſia eadem requirat: fortius enim remedium eſt, quam ut huic reſpondeat indicanti, cum totum ſangvinem conturbet: nobis vero incidentia alia ad manum ſint, quibus abunde iſti posſit ſatisfieri. Quid autem lenia purgantia ad mentem *Sylvii Prax. Med. lib. I. Cap. VII.* hic posſint, cum incidere talia vix ſoleant, non video. Talia ſane laxantia abſtergunt quidem, ſed non ſunt paria tollendo quod grave eſt. Sed nec alterantia ſine diſcrimine ubiq; adhibenda ſunt omnia: quod faciunt qui Elixiria ſua ſtomachica tanquam univerſalia in omnibus generibus ventriculi malorum propinant: ſed potius pro ratione cauſarum ſingula ſuo loco adhibenda.

Th. XLVII.

Si itaque cibi coctu difficilia aſſumta ſint, & in ventriculo adhuc ea hærere cruda, per indicia ſupra allata conſtet: uti quidem uvas per tres menſes ibidem integras hæſiſſe *Kerkringus Obſerv. Anat. VI.* notavit, nihil eſt magis conducibile quam vomitorium adhibere; ſive jam placeat Tartarus emeticus *Mynſichti*, ſeu ☿ vitæ, ſeu poculum *Rulandinum*, ſeu folia Aſari, *Lindano* olim in uſu frequentisſimo. Sic enim dum totus ſe ventriculus invertit, aſcenditque in gulam, omnia quæ inibi continentur, certisſime hoc modo ejiciet, & liberabit à moleſtia ægrum, id quod à nullo alio medicamento ſperare facile licet.

Th. XLIIX.

Si vero eadem alimenta ſubierint quidem coctionem, ſed imperfectam & hinc vel pituitoſa, vel biliofa cum tenaci, ut ſolet, & pellucida pituita mixta in ipſius natent fundo, tum poſſunt quidem incidentia adhiberi, ſed multo certius tamen eadem vomitoria in auxilium vocantur. Nam bilioſæ intemperei illa è diametro non reſpondent, etſi cum pituita inciſa deinde eadem posſint in inteſtina effluere, ſi modo ventriculi fibræ robuſtæ ſint ſatis. Interim eſt tamen longius per inteſtina iter, & periculum, ne quid & Chylo admiſtum, in ſangvinem veniat, ibique turbas det. Quod vomitorio optime licet & certisſime evitare.

Th. XLIX.

Manſio ciborum ſi ex defectu dentium non posſit fieri, nulla ars eam emendabit, ſed danda eſt opera, ut cibis mollioribus utantur edentuli, & quod molaribus non poſſunt, cultro præſtent, in minimas particulas cibum reſcindentes. Qui verò voraces, vel in aulis negotioſi, ſæpe tamen, ut *Phœdrus* de talibus ait; *Occupati in otio, Gratis anhelant, multa agendo nihil agunt*; ut vultures & accipitri deglutire integros bolos, quam dentibus atterere malunt, in ſemet ipſis remedium quærant, ne fruſtra moleſti eſſe Medicis poſt tempus aliquod cogantur.

Th. L.

Sed quid de fermento dicemus cujus veram diſpoſitionem nos ignorare fasſi ſumus? Equidem hoc

non

non impedit, quo minus ipſum reſtitui commode poſſit: Ubi enim deſinit ratio, ibi ex empiria petendus eſt ſuccurſus: quem hic promte ſuppeditat. Quodcunque enim tandem ſit miſcelæ genus, quo fermentum ventriculi conſtructum eſt, obſervatum tamen, acida plerumque illud ſegne iterum acuiſſe: aliquando & aromatica volatilibus mixta profuiſſe compertum: quæ quando uſurpanda ſint ex cauſis corruptionis eſt hariolandum. Et quia cum debili fermento dubium non eſt, pituitoſam cruditatem cumulatam eſſe, ea hic maxime conveniunt, quæ compoſita utrique indicationi ſatisfaciunt, amaro-aromatico-acida, quale eſt nobile illud Elixir Proprietatis, quod quia jam omnibus notum, non ſuo jure nunc apud multos vileſcit.

Th. LI.

In hoc ſtatu ex acidis conveniunt Tartarea illa, quæ vulgo in uſu ſunt: cremor puta & cryſtalli, terra foliata item, acidumque ejus, vel rubrum hepaticum dictum, vel ſimplex: quod ſi chalybeatum eſt, ſimul ſtringendo ventriculi tunicas prodeſſe poteſt, & in hypochondriaco, ſedentariæ vitæ cultorum malo, inſuper acidum reſorbendo præſtans eſt, primisque viis in univerſum accomodum. Poſthæc vitrioli, nitrique ſpiritus vel ſimplex, vel vini ſpiritu temperatus commendandus eſt, quorum ille potentior tartaro, ſed fixior etiam, ideoque exigua doſi propinandus, hic magis volatilis & mitior eſt, ſed minus potens, ut præſtet fere alterum adhibere. Succus quoque citri non eſt omittendus, nec Mixtura ſimplex quæ haud parum conducit.

Th. LII.

Præterea quoniam certum eſt, non in acido ſolo

fer-

fermentum conſtitui, ſed particulas oleoſas ac ſpirituoſas etiam, aliasque ſalinas vel his proximas admiſceri, compoſita quædam huic ſcopo parata habemus, quæ ſimul etiam ſpiritus excitant langventes, deficientesve. Sunt autem illa quæ hodie ſalia volatilia oleoſa audiunt, quorum inventor fuit *Franciſcus de le Boy, ſeu Sylvius*: eaque varia, aniſata ſcilicet, caryophylata, & compoſita, ſingula in his efficacisſima. Nux moſchata elegans etiam eſt, ſed cujus nimia oleoſitas, ut non ſine cauſa *Ettmüllerus* monet, obtundenda nonnihil, & temperanda. Itaque pulveribus hæc accomodatior, niſi aromaticis aliis acutioribus addere in deſtillationem placeat.

Th. LIII.

Ad calorem nunc accedo. Is ſi nimius, acidis eumprimis ſuccis, & diluentibus aquoſis, potu ſimili, & refrigerantibus frangi poteſt, ubi cereviſiâ Numburgenſi nihil utique eſt commodius. At ſi deficiat, tunc non internis modo, ſed externis egregie ſolet foveri atque augeſcere. Uti quidem nemo non novit quid ipſe externus calor hic posſit, etiam in maximis ex crudis cibis doloribus: Ad quod ſerpentarius lapis ſeu Ophites, qui in Miſnia ex propria vena ingenti copia petitur, egregie aptatur, ventriculo calide imponendus, ex quo maximum ſentitur levamen; Ut nunc cruſtam panis taceam cum N. M. aliisque aromatibus & vini 🜄 imbui ſolitam, aliaque ſimilia & domeſtica ſolatia. At ex officinis huc trahenda ſunt olea omnia deſtillata aromatica, Angelicæ, Menthæ, Balſamus Pervianus, Gummata, Tacamahaca, Galbanum, Maſtiche &c. Emplaſtra quoque, ut de cruſta panis, diaphœnicon. Carminativ: *Sylv.*

Præ-

Præterea ex ſimplicibus ſacculi varii & Epithemata præſcribuntur.

Th. LIV.

Interna quod attinet, *Aromata* omnia & ex his parata hic memoranda ſunt. Quorum calidisſima Zingiber ac piper utrumque, longum puta & rotundum, reliqua ſuperant: ſed quia oleoſo-volatilis ſpiritus in his admixtus eſt, hoc nomine vicisſim ab iis ſuperantur. Narravit mihi *Excellentiſs. D. Præſes*, Celeberrimum Conringium ſenem Diazingiber ſuum, cum melle paratum unice laudaſſe. Uti *Platerus* etiam curationum per ZZ. aliquot exempla notavit. Diatrion pipereon quid valeat, norunt quibus in uſu eſt. De ceteris Caryophylli palmam merentur, Coſtus, Casſia caryophyllata, Cinamomum ſuccedunt, ſeque ipſis aſſociant. Radix acori quoque, Pimpinellæ & Calamus præſtantisſima ſunt, illaque domeſtica: Galanga, & Zedoaria peregrina: unde ſpecies diagalangæ & reliquæ permultæ in officinis extantes ortum ſuum duxerunt, quorum catalogum nectere nil attinet. Ex his omnibus olea, illinenda morſulis, miſcenda pulveribus, in ſalia volatilia oleoſa componenda, proſtant, uti & aquæ & ſpiritus. Quibus adde & illas quæ ex plantis aromaticis, Mentha cumprimis parantur, tincturas & elixiria; extracta denique, ſirupos. Ex quibus fiunt Trageæ, electuaria, Morſuli, cum conſerva roſarum, floribus earum, corticibus citri & ſimilibus: ut ſolent hæc ire in varias formas. Hisque iisdem etiam, & ſalibus volatilibus cum ambra & moſcho trochiſcisque & aliis moſchatis ſpiritus reſtituuntur, quod, ne eadem bis recenſere cogor, hic monitum volo.

Th. LV.

Supereſt ipſius ventriculi tonus, qui, quo pacto reſtituendus ſit, nunc dicendum. Fit autem leniter ſtringentibus potisſimum, unde acida ipſa hic conferunt haud parum. Deinde & pulveres aromatici, quia in his quoque terrei quid eſt, & alia quoque juvant, egregie. Maxime verò Maſtiche, ejusque 〰, cujus uſum niſi fallor Doctisſimus Simon Pauli introduxit in officinas: Flores Roſarum, ſpicæ, Shœnanthos, & Cortices citri laudandi etiam. Pulverem talem in uſu habet *Excellentisſ. D. Præſes.* ℞ Thur. fin. Maſtich. elect. āā ℥j Terr. Lemn. ℥ß, ſangvinis Drac. ʒj. Cort. Citr. Aurant. vel Pom: Chinenſ. probe pulveriſ. ā ℈j, ſacch: roſ: tabul. ʒvj. M. & pro lubitu add. ☍ mac. gutt. aliquot. Elixir Propr. & R̄a terræ catechu, in hoc poſſent eleganter conjungi: ſirupus Cydoniorum quoque peregregius fuerit; Eadem cum ſpiritu Maſtichino, poſt nimio potu diſtentum ventriculum aſſumenda. Pulvis abſorbens *Excellentisſ. D. Wedelii, quoque Patroni & præceptoris mei ſummè Venerandi* huc meretur referri: præſertim quia Vitriolum Matris admixtum habet. Et ſic poſſemus videri penſum abſolviſſe: Quia tamen poſſet aliquis deſiderare, ut in cruditatibus quoque iſtis, quos ſupra recenſuimus, oſtendatur, quomodo ſe gerere Medicus debeat, de iis etiam pauca ſubjungam.

Th. LVI.

Et acidam quidem quod attinet, quæ plerumque ex vinorum, qui crudiores, acidasque particulas in ſe hahabent plurimas, potatione nimia confertim facta; ali-

quan-

quando etiam ex eſu acidorum actualium exſurgit, cum hoc ipſum reſiduum acidum, poſtquam ſpirituoſum omne, ſub halitus forma per pylorũ elapſum eſt, toto genere ſit præter naturam, nihil conſultius eſt, quam vel ſpontaneo, vel excitato arte vomitu illud confeſtim ejicere: Sic enim uno momento totum quod nocivum eſt è medio tollitur. *Secundum* ab hoc eſt diluere illud, quod commodisſime fit potu Thée, qui id habet beneficii quod & acrimoniam illam temperet, & educat ſecum, & ventriculi fibras laxiores leniter adſtrictiva, qua pollet, vi reſtituat. *Tertium* eſt abſorbentibꝰ idem temperare. Unde ardor ventriculi hinc ortus C.C. uſto, lapill. cancrorum, creta & ſimilibus illico corrigitur; Sed ubi magna nimis hujus eſt copia, impar hoc malo iſtud remedium eſt.

Th. LVII.

Nidoroſa verò cruditas, prægreſſa evacuatione (nam in hac ſola leniter purgantia locum habere ſolent) ubi Rhabarbarum & Tamarindi præ aliis laudantur, porrò corrigi & abigi optimè ſolet elegantibus illis ſpiritibus acido-dulcibus, quorum ſupra partim mentionem fecimus, vitrioli, nitri, & ſalis: temperant etenim non modo calorem huic cruditati utplurimum admixtum, ſed etiam incidunt & reſolvunt illam, bilemque corrigunt: qua de re vid. *Magnificus, Excellentisſ. D. Wedel. In Pharm. Acroam. lib. II. Sec. V. Cap. I.* Conſimiliter quoque ſpiritus alii leniter acidi, viridis æris, clysſus antimonii &c. item ſuccus Citri & Conſerva Roſarum vitriolata virtutem ſuam feliciter exſerunt; quibus quoque R̄a Roſarum, Violarum, ut & julapia omnia acidulata annumeranda ſunt. Terrea etiam cuncta, quatenus abſor-

 bent,

bent, in hoc caſu cum emolumento ægrotorum præſcribuntur.

Th. LIIX.

Ordo nunc pituitam viſcidam tangit, quam incidentibus, attenuantibus & per vomitum educentibus domandam eſſe, ex ſuperioribus poteſt conſtare. Et quoniam de his actum eſt, illa duntaxat hic adjungam. Incidunt verò potisſimum ſales tum fixi, tum etiam compoſiti ex alcali & acido: ut ſunt Tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ſal digeſtivum *Sylv.* & horum ſimiles; Ex vegetabilibus verò radix ari multum a multis celebrata; Herba piperitis, paucis cognita, Mentha corymbifera commendanda. Incidunt & ſimul attenuant volatilia, & his proxima, Ammoniaci flores, & ejus ∽, C. C. eboris, ſuccini, Cochleariæ, Naſturtii & quæ cum aromaticis oleis combinata in ſal volatile oleoſum, etiam præſtantiora evadunt. Dehinc & acida volatiliora & compoſita, ut Miſtura ſimplex, & denique ipſa etiam Tartarea: ſed minus cæteris conducunt, præſertim cum terrei nonnihil admixtum illis ſit, quod forte poſſet in calculoſam duritiem cum pituita tali in diſpoſitis concreſcere ac indurare. His R̄a bez. Eſſ. carminat. ſpiritus theriacalis, °° bez. Wedelii aliaque camphorata; in refracta doſi addi poſſunt.

Th. LIX.

Amara cruditas vomitu & diluentibus & acidis corrigi poteſt. Mixta cum varia ſit, nec ſatis forte vel ſaltim non niſi admodum exercitatis Medicis cognoſci per ſigna ſua queat; ſatius puto de ea tacere, quam multa

incon-

incongrua forte cumulare: ſemper tamen ad id, quod prævalet attendendum erit.

Th. LX.

Denique & hoc monendum: Eſſe quædam ex incidentibus & aromaticis itemque amaris compoſita medicamenta, quæ pluribus ſufficiunt, & reſpondent indicationibus, qualia in compoſita tali intemperie ſeu cruditate adhiberi poſſunt commode, illique potisſimum debentur. Et tale eſt ipſum Elixir Proprietatis aliquoties laudatum, ⊖ volatilia o°oſa, Eſſ. Abſynth. compoſita, & pulveres ſtomachales *Birkmanni*, *Quercetani*, *Michaëlis*, atque ad normam horum conflata, ad quæ, tanquam polychreſta, in re non ſatis certa Medicum recurrere licebit.

Th. LXI.

Diæta in dyſpepſia non quæ obſervanda ſit, ſed quæ juvari posſit, etiam memoranda eſt. Poteſt verò ex dictis facile colligi, quæ hic conferri posſint. Itaque tanto erimus breviores. Si calor debilis ſit, potu æger utatur calido & ſpirituoſo, nec ſine vini modulo cœnam, prandiumve abſolvat. Quod etiam ſapientiæ ſtudiis deditis commendamus: licebit enim hoc pacto disſipatos ſpiritus & meditationibus conſumtos inſtaurare. Si verò nimius ſit ventriculi calor, utatur oleribus multi ſucci, potiùs quam carnibus: acetariis verò cumprimis & intybaceis veſcatur, vitet verò carduos, aliaque juribus aromaticis & calidis condiri ſolita.

Th. LXII.

Eadem javabunt, ſi fermentum deſtructum ſit; ex iis quæ antea poſuimus, & hic repeti non erit opus; etiam εὔπεπτα, non refractaria, ſale fumòque indurata hunc delectent: etſi ſæpe obſervatum eſſe, halecibus & perna *Weſtphalica* aut ſimilibus appetitum diu proſtratum fuiſſe feliciter reſtitutum, non ſit ſilentio prætereundum. Potus largior etiam his qui non ſatis concoqvunt, non tamen excedens libras tres vel quatuor, per paſtum commendandus eſt. Iis vero, quibus laxatæ nimis fibræ, tam in cibis quam potu moderamen præſcribendum, jubendumque ut diſcant ventriculum ſuum reverenter habere.

Th. LXIII.

Vinum abſintites mane ſumere, nocivum judicamus, nec inter cibandum idem ſuperbibitum, conducere credimus, amara enim chylo conficiendo admiſcere, inutile eſt, & noxium: ſed potius eſſentiam ejus, tempore, quo alias medicamenta ſolemus, propinare, vel præmittere cibis jubemus. Spiritus vini parum poſt cibos difficilis coctionis admittere, Saxoniæ inferioris incolis in more poſitum eſt: Hoc illis qui asſueti ſunt, permittendum. At noſtratibus vinum utilius eſt, & in ſe quoque melius: nimis enim citò ex ventriculo ille exhalat, cum vinum & paulo diutius inhæreat, & ſalinis acidisque particulis incidentibus digeſtionem juvet.

Tantum!